

Електронний апостиль. Практичне застосування міжнародних Е-документів в Україні

Книга присвячена правовим і практичним аспектам використання електронного апостилю й електронних документів у міжнародному документообігу. Зокрема, у ній розглянуто правове регулювання апостилювання, застосування Гаазької конвенції 1961 року, електронних підписів, печаток і засобів цифрової верифікації. Окрему увагу приділено перевірці справжності і юридичної сили електронного апостилю, а також визнанню електронних документів в Україні та за кордоном. Висвітлено особливості використання таких документів у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві. Видання містить практичні алгоритми, рекомендації, чеклісти та зразки документів для роботи з електронним апостилем.

Книга буде корисною адвокатам, нотаріусам, суддям, державним службовцям, підприємцям і всім, хто працює з міжнародними електронними документами.

Р. В. Гайворонський

**ЕЛЕКТРОННИЙ АПОСТИЛЬ:
ПРАКТИЧНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ
МІЖНАРОДНИХ
Е-ДОКУМЕНТІВ В УКРАЇНІ**

Науково-практичний посібник

Харків
«Право»
2026

Гайворонський Р. В.

Г15 Електронний апостиль: практичне застосування міжнародних е-документів в Україні : наук.-практ. посіб. / Р. В. Гайворонський. – Харків : Право, 2026. – 432 с.

ISBN 978-617-8852-10-8

Книга присвячена правовим і практичним аспектам використання електронного апостилю й електронних документів у міжнародному документо-обігу. Зокрема, у ній розглянуто правове регулювання апостилювання, застосування Гаазької конвенції 1961 року, електронних підписів, печаток і засобів цифрової верифікації. Окрему увагу приділено перевірці справжності і юридичної сили електронного апостилю, а також визнанню електронних документів в Україні та за кордоном. Висвітлено особливості використання таких документів у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві. Видання містить практичні алгоритми, рекомендації, чеклисти та зразки документів для роботи з електронним апостилем.

Книга буде корисною адвокатам, нотаріусам, суддям, державним службовцям, підприємцям і всім, хто працює з міжнародними електронними документами.

УДК 341.9:[342.9.03+343.1+346.9+347.9](477)(07)

ПЕРЕДМОВА

Цифрова трансформація державного управління, розвиток електронного урядування та стрімке поширення міжнародного електронного документообігу докорінно змінюють підходи до оформлення, використання й визнання офіційних документів. Одним із найбільш значущих досягнень у цій сфері стало впровадження електронного апостиля (e-Apostille), який поєднує міжнародні правові стандарти із сучасними цифровими технологіями та забезпечує швидке, безпечне і надійне підтвердження справжності офіційних документів.

Для України ця тема має особливе значення. Інтеграція до європейського правового простору, розвиток електронних довірчих послуг, цифровізація адміністративних процедур, активізація міжнародної співпраці та збільшення кількості транскордонних правовідносин зумовлюють необхідність глибокого розуміння механізмів використання електронного апостиля. Щодня громадяни, адвокати, нотаріуси, судді, державні службовці, представники бізнесу та освітніх установ стикаються з потребою використання документів за кордоном, що вимагає належного знання як національного законодавства, так і міжнародних стандартів.

Основою сучасного правового регулювання є Конвенція, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, укладена в Гаазі 5 жовтня 1961 року, яка започаткувала універсальний механізм спрощеного міжнародного визнання офіційних документів. Подальший розвиток цифрових технологій привів до створення Програми електронного апостиля (e-APP), а також до формування європейської системи електронної ідентифікації та довірчих послуг, що забезпечує високий рівень правової довіри до електронних документів.

Разом із розвитком цифрових сервісів виникають і нові правові виклики. Постають питання перевірки автентичності електронних документів, використання кваліфікованих електронних підписів і печаток, оцінки електронних доказів у судовому процесі, міжнародного визнання цифрових документів, захисту персональних даних, кібербезпеки та забезпечення правової визначеності. Саме тому комплексне дослідження правових, технічних і практичних аспектів використання електронного апостиля є своєчасним і необхідним.

Метою цього посібника є комплексне висвітлення інституту електронного апостиля, аналіз міжнародних стандартів, законодавства України, європейського права, судової практики Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини, а також надання практичних рекомендацій щодо оформ-

лення, перевірки та використання електронних документів у міжнародному документообігу.

Особливу увагу приділено практичному застосуванню законодавства. У посібнику висвітлено алгоритми оформлення електронного апостиля, порядок перевірки електронних документів, особливості використання кваліфікованих електронних підписів, аналіз типових помилок, практичні рекомендації для адвокатів, нотаріусів, суддів, працівників органів державної влади та суб'єктів господарювання. Окремі розділи містять зразки процесуальних документів, чек-листи, порівняльні таблиці, відповіді на поширені запитання та довідкові матеріали, що значно полегшують практичне використання видання.

Під час підготовки посібника використано положення міжнародних договорів, актів Європейського Союзу, законодавства України, практику Верховного Суду, практику Європейського суду з прав людини, наукові праці українських і зарубіжних учених, а також сучасні рекомендації міжнародних організацій щодо розвитку електронного урядування, цифрової ідентифікації та міжнародного електронного документообігу.

Автор прагнув поєднати фундаментальний науковий підхід із практичними потребами правозастосування. Саме тому видання орієнтоване не лише на дослідників, а й на практикуючих юристів, адвокатів, суддів, нотаріусів, державних службовців, працівників органів юстиції, представників бізнесу, викладачів, студентів, аспірантів та всіх, хто працює з офіційними документами у міжнародних правовідносинах.

Автор висловлює щирі подяки науковцям, суддям, адвокатам, нотаріусам, працівникам органів державної влади та міжнародним експертам, чий науковий дослідження, практичний досвід і професійна діяльність сприяли розвитку сучасних підходів до правового регулювання електронного документообігу та міжнародного визнання офіційних документів.

Сподіваємося, що ця праця стане корисним джерелом знань, практичним дороговказом і надійним помічником для всіх, хто прагне ефективно застосовувати інститут електронного апостиля, забезпечувати належне використання електронних документів та сприяти подальшому розвитку цифрової правової системи України відповідно до міжнародних і європейських стандартів.

ВСТУП

Електронний документообіг став одним із ключових елементів сучасної цифрової держави та міжнародного правового співробітництва. Розвиток інформаційних технологій, електронного урядування, електронної комерції та транскордонних адміністративних послуг зумовив необхідність створення надійних механізмів підтвердження справжності офіційних документів у цифровому середовищі. Саме тому інститут електронного апостиля (e-Apostille) сьогодні є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку міжнародного приватного права та міжнародного документообігу.

Традиційна процедура легалізації іноземних офіційних документів протягом багатьох років була складною, тривалою та фінансово витратною. Прийняття Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, укладеної в Гаазі 5 жовтня 1961 року, стало важливим кроком до спрощення міжнародного обігу документів. Запровадження апостиля значно скоротило адміністративні процедури, а подальший розвиток цифрових технологій відкрив можливість переходу до електронної форми підтвердження автентичності документів.

Програма електронного апостиля (e-APP), започаткована Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права, стала логічним продовженням розвитку міжнародної системи підтвердження офіційних документів. Вона спрямована на використання електронних апостилів, електронних реєстрів та сучасних інформаційних технологій, що забезпечують швидкість, безпечність, прозорість і доступність міжнародного документообігу.

Для України питання впровадження електронного апостиля має особливе практичне значення. Активний розвиток цифрових державних сервісів, інтеграція до європейського правового простору, розширення міжнародної співпраці, збільшення кількості громадян, які навчаються, працюють або проживають за кордоном, обумовлюють необхідність ефективного використання сучасних електронних інструментів підтвердження офіційних документів.

Водночас застосування електронного апостиля нерозривно пов'язане з використанням електронних документів, кваліфікованих

електронних підписів, електронних печаток, електронних позначок часу, електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг. Усі ці елементи утворюють єдину систему цифрової довіри, без якої неможливе функціонування сучасного міжнародного електронного документообігу.

Особливого значення набуває практика судового використання електронних документів. Суди дедалі частіше досліджують електронні докази, перевіряють кваліфіковані електронні підписи, оцінюють юридичну силу електронних документів та вирішують питання їх допустимості й достовірності. Це обумовлює необхідність комплексного аналізу процесуального законодавства, практики Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини щодо використання електронних доказів.

Важливу роль у формуванні сучасної системи електронного документообігу відіграють європейські стандарти, насамперед у сфері електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг. Їх застосування сприяє взаємному визнанню електронних документів, розвитку цифрової економіки, забезпеченню правової визначеності та зміцненню довіри між державами.

Підготовка цього науково-практичного посібника зумовлена потребою комплексного дослідження правових, організаційних, міжнародних і практичних аспектів використання електронного апостиля. Видання поєднує фундаментальний аналіз міжнародних договорів, законодавства України, європейського права, практики Верховного Суду, практики Європейського суду з прав людини та сучасних тенденцій розвитку цифрового права.

Структура посібника побудована таким чином, щоб читач міг послідовно ознайомитися з історією становлення інституту апостиля, міжнародними стандартами, особливостями правового регулювання в Україні, практикою застосування електронного апостиля, питаннями доказового значення електронних документів, а також отримати практичні рекомендації щодо використання електронних документів у професійній діяльності.

Окрему увагу приділено аналізу діяльності органів державної влади, нотаріусів, судів, адвокатів, суб'єктів господарювання та ін-

ших учасників електронного документообігу. Практичну цінність посібника становлять алгоритми дій, чеклісти, порівняльні таблиці, зразки процесуальних документів, типові помилки та рекомендації щодо їх усунення, відповіді на поширені запитання, а також довідкові матеріали.

Метою цього видання є формування цілісного розуміння правової природи електронного апостиля, особливостей його функціонування, міжнародного визнання та практичного застосування в Україні й за її межами. Посібник покликаний сприяти однаковому застосуванню законодавства, підвищенню рівня правової культури, розвитку цифрової компетентності правників і вдосконаленню практики міжнародного електронного документообігу.

Видання розраховане на суддів, адвокатів, нотаріусів, державних службовців, працівників органів юстиції, науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних спеціальностей, представників бізнесу та всіх осіб, які використовують офіційні документи у міжнародних правовідносинах. Автор сподівається, що запропонований матеріал стане надійним практичним і науковим орієнтиром, сприятиме правильному застосуванню законодавства, розвитку цифрової правової системи України та її гармонізації з європейськими і міжнародними стандартами.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій, електронного урядування, міжнародного документообігу та електронних довірчих послуг докорінно змінює підходи до оформлення, посвідчення й використання офіційних документів. У сучасних умовах цифровізації державного управління та активного розвитку міжнародних правовідносин особливого значення набуває використання електронного апостиля (e-Apostille), який забезпечує швидке, надійне та юридично значуще підтвердження автентичності офіційних документів.

Актуальність дослідження обумовлена також процесами європейської інтеграції України, адаптації національного законодавства до міжнародних і європейських стандартів, розширенням використання електронних документів у діяльності органів державної влади, судів, нотаріусів, адвокатів, закладів освіти та суб'єктів господарювання. Цифровізація адміністративних процедур відкриває нові можливості для громадян і бізнесу, водночас ставлячи перед правозастосовною практикою нові виклики щодо забезпечення достовірності, автентичності та юридичної сили електронних документів.

Особливого значення ця тема набула в умовах розвитку транскордонних правовідносин. Щороку тисячі громадян України використовують офіційні документи за кордоном для навчання, працевлаштування, укладення договорів, відкриття бізнесу, оформлення спадкових прав, реєстрації шлюбів, підтвердження освіти, участі у судових процесах та здійснення інших юридично значущих дій. Використання електронного апостиля істотно спрощує такі процедури, скорочує строки оформлення документів, зменшує адміністративні витрати та підвищує ефективність міжнародного документообігу.

Водночас практика застосування електронного апостиля свідчить про наявність низки проблемних питань. Серед них – неоднакове розуміння правової природи електронного апостиля, недостатня обізнаність щодо порядку його перевірки, складності у використанні кваліфікованих електронних підписів, питання доказового значення електронних документів у судовому процесі, а також відмінності у підходах різних держав до визнання електронних документів. Усе

це потребує комплексного наукового аналізу та вироблення єдиних практичних рекомендацій.

Значний вплив на розвиток інституту електронного апостиля мають міжнародні стандарти, насамперед Гаазька конвенція 1961 року, Програма електронного апостиля (e-APP), європейські підходи до електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг, а також практика міжнародних організацій щодо цифровізації адміністративних процедур. Їх належне врахування є необхідною умовою гармонізації українського законодавства із сучасними міжнародними вимогами.

Не менш важливим є аналіз національного законодавства України, практики Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини, які формують підходи до оцінки електронних документів, використання електронних доказів, забезпечення принципів верховенства права, правової визначеності, справедливого судового розгляду та ефективного судового захисту.

Практична актуальність дослідження полягає також у необхідності створення єдиних рекомендацій для суддів, адвокатів, нотаріусів, державних службовців, працівників органів юстиції, представників бізнесу та інших користувачів електронних документів. Відсутність єдиних алгоритмів перевірки електронного апостиля, оцінки електронних документів та використання електронних довірчих послуг може призводити до процесуальних помилок, відмов у прийнятті документів, судових спорів і порушення прав учасників правовідносин.

Наукова актуальність теми визначається також недостатнім рівнем комплексних досліджень інституту електронного апостиля в українській юридичній науці. Незважаючи на активний розвиток цифрових технологій, багато питань щодо правової природи електронного апостиля, його співвідношення з традиційним апостилем, міжнародного визнання електронних документів та процесуального використання електронних доказів залишаються дискусійними й потребують подальшого наукового осмислення.

Саме тому підготовка цього науково-практичного посібника є своєчасною та обґрунтованою. Видання покликане поєднати теоретичний аналіз із практичними рекомендаціями, узагальнити положення міжнародного та національного законодавства, судову практику і сучасні

тенденції розвитку цифрового права. Його метою є сприяння правильному застосуванню електронного апостиля, підвищення рівня правової культури у сфері міжнародного документообігу та забезпечення ефективного функціонування електронних довірчих послуг відповідно до міжнародних і європейських стандартів.

МЕТА ПОСІБНИКА

Метою цього науково-практичного посібника є комплексне дослідження правової природи електронного апостиля, особливостей його функціонування в системі міжнародного документообігу, аналіз міжнародних стандартів, законодавства України, права Європейського Союзу, практики Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини, а також розроблення науково обґрунтованих і практично орієнтованих рекомендацій щодо ефективного використання електронного апостиля та електронних документів у національних і транскордонних правовідносинах.

Для досягнення зазначеної мети у посібнику поставлено такі основні завдання:

- дослідити історію становлення та розвитку інституту апостиля і передумови виникнення електронного апостиля;

- розкрити правову природу електронного апостиля як міжнародного механізму підтвердження автентичності офіційних документів;

- проаналізувати положення Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, укладеної в Гаазі 5 жовтня 1961 року, та сучасні міжнародні стандарти у сфері електронного документообігу;

- дослідити Програму електронного апостиля (e-APP), її принципи, структуру та механізми функціонування;

- здійснити комплексний аналіз законодавства України у сфері електронних документів, електронної ідентифікації, електронних довірчих послуг та міжнародного документообігу;

- визначити особливості застосування Регламенту eIDAS та його значення для розвитку електронної взаємодії між державами;

- дослідити співвідношення електронного апостиля, консульської легалізації та інших способів міжнародного підтвердження офіційних документів;

- проаналізувати практику Верховного Суду щодо використання електронних документів, електронних доказів і кваліфікованих електронних підписів;

узагальнити практику Європейського суду з прав людини щодо цифрових доказів, права на справедливий суд і використання сучасних інформаційних технологій у правосудді;

визначити особливості використання електронного апостиля в діяльності судів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, нотаріусів, адвокатів та суб'єктів господарювання;

дослідити порядок перевірки автентичності електронних документів, електронних підписів, електронних печаток і електронних апостилів;

проаналізувати проблеми доказового значення електронних документів у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві;

визначити правові ризики використання електронних документів та запропонувати шляхи їх мінімізації;

розробити практичні алгоритми оформлення, перевірки та використання електронного апостиля;

сформувати рекомендації щодо вдосконалення законодавства України з урахуванням міжнародних і європейських стандартів;

підготувати практичні чек-листи, порівняльні таблиці, алгоритми дій, зразки процесуальних документів та інші методичні матеріали для практичного використання.

Наукова новизна посібника полягає у комплексному поєднанні міжнародно-правового, цивільно-правового, адміністративно-правового та процесуального аналізу інституту електронного апостиля. У роботі систематизовано сучасні підходи до правового регулювання електронного документообігу, узагальнено актуальну судову практику та запропоновано практичні рекомендації щодо застосування електронних документів у різних сферах юридичної діяльності.

Практична цінність посібника полягає у можливості використання її положень суддями, адвокатами, нотаріусами, прокурорами, державними службовцями, працівниками органів юстиції, дипломатичних установ, суб'єктами господарювання, науковцями, викладачами, аспірантами та студентами юридичних спеціальностей. Запропоновані алгоритми, чек-листи, зразки документів і практичні рекомендації можуть бути використані у професійній діяльності, навчальному

процесі, нормотворчій роботі та при вдосконаленні правозастосовної практики.

Досягнення поставленої мети сприятиме формуванню єдиного підходу до застосування електронного апостиля в Україні, підвищенню рівня правової визначеності, забезпеченню ефективного міжнародного документообігу, зміцненню довіри до електронних довірчих послуг та подальшій гармонізації українського законодавства з міжнародними й європейськими стандартами.

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предметом дослідження цього науково-практичного посібника є сукупність міжнародних, європейських і національних правових норм, принципів, механізмів та практики їх застосування, які регулюють використання електронного апостиля, електронних документів і електронних довірчих послуг у міжнародному документообігу та в національній правовій системі України.

Предмет дослідження охоплює правову природу електронного апостиля як сучасного механізму підтвердження автентичності офіційних документів, його місце у системі міжнародного приватного права, особливості функціонування в умовах цифровізації державного управління та розвитку транскордонних правовідносин.

У посібнику досліджуються положення Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів, укладеної в Гаазі 5 жовтня 1961 року, Програми електронного апостиля (e-APP), законодавства України у сфері електронних документів та електронних довірчих послуг, актів Європейського Союзу, міжнародних рекомендацій, а також інших нормативно-правових актів, які регулюють питання міжнародного визнання офіційних документів.

Окремий напрям дослідження становлять правові засади використання електронних документів, кваліфікованих електронних підписів, кваліфікованих електронних печаток, електронних позначок часу, електронної ідентифікації, електронних реєстрів та інших засобів забезпечення довіри у цифровому середовищі.

Особлива увага приділяється дослідженню процесуального статусу електронних документів як доказів у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві, аналізу критеріїв належності, допустимості, достовірності та достатності електронних доказів, а також особливостям їх оцінки судами.

Предметом дослідження також є практика Верховного Суду щодо застосування електронних документів, електронних доказів, кваліфікованих електронних підписів та електронних довірчих послуг, а також практика Європейського суду з прав людини, яка формує сучасні стандарти забезпечення права на справедливий суд, ефективний судовий

захист, юридичну визначеність і належне використання цифрових технологій у правосудді.

Посібник охоплює дослідження діяльності компетентних органів, судів, нотаріусів, адвокатів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, дипломатичних установ, суб'єктів господарювання та інших учасників правовідносин, пов'язаних із використанням електронного апостиля та міжнародного електронного документообігу.

До предмета дослідження належать також практичні аспекти оформлення електронного апостиля, перевірки його автентичності, використання офіційних електронних реєстрів, забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних, збереження електронних документів, управління юридичними ризиками та організації міжнародного електронного документообігу.

У роботі досліджуються сучасні тенденції розвитку цифрового права, електронного урядування, міжнародного співробітництва у сфері електронної ідентифікації та взаємного визнання електронних документів, а також перспективи подальшої гармонізації законодавства України із міжнародними договорами, правом Європейського Союзу та загальновизнаними міжнародними стандартами.

Таким чином, предмет дослідження має комплексний міжгалузевий характер і охоплює матеріально-правові, процесуально-правові, міжнародно-правові, інформаційно-правові та організаційно-правові аспекти використання електронного апостиля. Такий підхід дозволяє всебічно дослідити механізми функціонування цього правового інституту, сформулювати науково обґрунтовані висновки та виробити практичні рекомендації щодо вдосконалення законодавства і правозастосовної практики України в умовах цифрової трансформації та розвитку міжнародного електронного документообігу.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному використанні загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних методів наукового пізнання, що забезпечують всебічне, об'єктивне та системне дослідження правової природи електронного апостиля, міжнародного електронного документообігу, електронних довірчих послуг і практики їх застосування в Україні та за її межами.

Основою методологічного підходу є принципи верховенства права, законності, юридичної визначеності, правової безпеки, пропорційності, добросовісності, рівності перед законом, доступності правосуддя, міжнародного співробітництва та цифрової трансформації державного управління. Застосування зазначених принципів дозволяє оцінити сучасний стан правового регулювання електронного апостиля та визначити напрями його подальшого розвитку.

Провідне місце у дослідженні займає діалектичний метод, який використано для аналізу закономірностей розвитку інституту апостиля, переходу від паперової до електронної форми підтвердження автентичності документів, а також дослідження взаємозв'язку між міжнародними стандартами, законодавством України та правом Європейського Союзу.

Системно-структурний метод застосовано для визначення місця електронного апостиля у системі міжнародного приватного права, електронного документообігу та електронних довірчих послуг. Завдяки цьому методу досліджено взаємозв'язок між нормативно-правовими актами, міжнародними договорами, судовою практикою та механізмами цифрової взаємодії.

Формально-юридичний метод використано для аналізу норм Конституції України, міжнародних договорів, законів України, підзаконних нормативно-правових актів, актів Європейського Союзу та інших джерел права, що регулюють питання використання електронного апостиля, електронних документів, електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг.

Порівняльно-правовий метод дав змогу зіставити положення українського законодавства з міжнародними стандартами, насамперед із

положеннями Гаазької конвенції 1961 року, Програми електронного апостиля (e-APP), правом Європейського Союзу та практикою інших держав. Такий аналіз дозволив визначити спільні риси, відмінності та перспективи гармонізації національного законодавства.

Історико-правовий метод використано для дослідження етапів становлення інституту апостиля, розвитку міжнародного співробітництва у сфері легалізації документів, формування системи електронного апостиля та розвитку електронного урядування.

Логіко-юридичний метод застосовано під час аналізу юридичних конструкцій, тлумачення правових понять, формування авторських висновків та розроблення практичних рекомендацій щодо застосування законодавства.

Метод правового моделювання використано для розроблення практичних алгоритмів оформлення та перевірки електронного апостиля, моделей використання електронних документів, а також пропозицій щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної практики.

Метод узагальнення судової практики дав можливість проаналізувати правові позиції Верховного Суду щодо електронних документів, електронних доказів, кваліфікованих електронних підписів та інших електронних довірчих послуг. Окрему увагу приділено практиці Європейського суду з прав людини щодо забезпечення права на справедливий суд, юридичної визначеності, оцінки доказів і застосування сучасних цифрових технологій у судочинстві.

Метод документального аналізу застосовано під час дослідження міжнародних договорів, нормативно-правових актів, офіційних роз'яснень, рекомендацій міжнародних організацій, наукових публікацій, статистичних матеріалів та інших джерел інформації, що стосуються предмета дослідження.

Комплексне використання зазначених методів дозволило:

- визначити правову природу електронного апостиля;
- дослідити міжнародні стандарти у сфері міжнародного документообігу;
- проаналізувати законодавство України та право Європейського Союзу;

узагальнити практику Верховного Суду та Європейського суду з прав людини;
виявити проблеми правозастосування;
сформулювати науково обґрунтовані висновки;
підготувати практичні рекомендації щодо вдосконалення законодавства та практики застосування електронного апостиля.

Методологічною основою дослідження також стали сучасні наукові підходи у сфері міжнародного приватного права, цивільного права, адміністративного права, інформаційного права, процесуального права, права Європейського Союзу, міжнародного публічного права та цифрового права. Такий міжгалузевий підхід забезпечив комплексне дослідження правових механізмів використання електронного апостиля та електронних документів.

Обрана методологія дозволила не лише здійснити всебічний аналіз чинного правового регулювання, а й розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази України, підвищення ефективності міжнародного електронного документообігу, забезпечення належного рівня правової визначеності, зміцнення довіри до електронних довірчих послуг та подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародними й європейськими стандартами.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РОБОТИ

Практичне значення цього науково-практичного посібника полягає у комплексному поєднанні теоретичних положень, міжнародних стандартів, законодавства України, практики Верховного Суду, практики Європейського суду з прав людини та практичних рекомендацій щодо використання електронного апостиля, електронних документів і електронних довірчих послуг у міжнародному та національному документообігу.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення правозастосовної практики, підготовки проєктів нормативно-правових актів, гармонізації законодавства України з міжнародними та європейськими стандартами, а також для забезпечення єдності підходів до використання електронного апостиля у різних сферах юридичної діяльності.

Практична цінність посібника полягає у тому, що вона містить систематизований аналіз нормативно-правового регулювання, практики судів та міжнародних організацій, а також практичні алгоритми, чек-листи, зразки процесуальних документів, порівняльні таблиці, типові помилки, рекомендації щодо їх усунення та відповіді на найбільш поширені запитання. Це дозволяє використовувати видання як довідковий, методичний і практичний посібник у повсякденній професійній діяльності.

Положення посібника можуть бути використані:

суддями – під час оцінки електронних документів, електронних доказів, перевірки електронних підписів та вирішення спорів, пов'язаних із міжнародним документообігом;

адвокатами – при підготовці процесуальних документів, формуванні правової позиції, перевірці електронних документів та захисті інтересів клієнтів;

нотаріусами – під час посвідчення документів, перевірки їх автентичності та оформлення документів для використання за кордоном;

державними службовцями та посадовими особами органів державної влади – у процесі реалізації повноважень щодо оформлення, використання та перевірки офіційних електронних документів;

працівниками органів юстиції, дипломатичних установ і консульських служб – при організації міжнародного документообігу та застосуванні процедур апостилювання;

суб'єктами господарювання – для оформлення документів, необхідних у міжнародній підприємницькій діяльності;

науковцями – як джерело для подальших досліджень у сфері міжнародного приватного права, інформаційного права, цифрового права та електронного урядування;

викладачами, аспірантами та студентами – у навчальному процесі під час викладання й вивчення цивільного, міжнародного приватного, адміністративного, інформаційного та процесуального права.

Практичне значення роботи також полягає у розробленні універсальних алгоритмів перевірки автентичності електронних документів, порядку використання електронного апостиля, оцінки електронних доказів у судовому процесі, організації безпечного електронного документообігу та застосування електронних довірчих послуг відповідно до вимог законодавства України та міжнародних стандартів.

Особливу цінність становить узагальнення сучасної практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини, що дозволяє сформулювати єдині підходи до застосування норм права, забезпечення принципів верховенства права, юридичної визначеності, пропорційності, справедливого судового розгляду та ефективного судового захисту у справах, пов'язаних із використанням електронних документів.

Практичні рекомендації, викладені у посібнику, можуть бути використані при розробленні внутрішніх нормативних документів державних органів, підприємств, установ та організацій, створенні методичних матеріалів, проведенні професійного навчання, підвищенні кваліфікації юристів, нотаріусів, суддів і державних службовців, а також під час реалізації програм цифрової трансформації.

Результати дослідження можуть стати підґрунтям для подальшого вдосконалення законодавства України, розвитку електронного урядування, впровадження сучасних цифрових сервісів, зміцнення міжнародного співробітництва та гармонізації національної правової системи з правом Європейського Союзу й іншими міжнародними стандартами.

Таким чином, посібник має не лише теоретичне, а й значне практичне значення. Вона є комплексним науково-практичним виданням, що поєднує фундаментальні правові дослідження із прикладними рекомендаціями, спрямованими на підвищення ефективності міжнародного електронного документообігу, забезпечення належного використання електронного апостиля та зміцнення правової визначеності у сфері цифрових правовідносин.

Зміст

Передмова	3
Вступ	5
Актуальність теми	8
Мета монографії	11
Предмет дослідження	14
Методологія дослідження	16
Практичне значення роботи	19

Розділ І

ПРАВОВА ПРИРОДА ЕЛЕКТРОННОГО АПОСТИЛЯ	22
1.1. Загальна характеристика електронного апостиля	22
1.2. Історія виникнення апостиля	24
1.3. Гаазька конвенція 1961 року	28
1.4. Еволюція паперового апостиля	32
1.5. Перехід до електронного апостиля	36
1.6. Програма e-APP	41
1.7. Міжнародні стандарти цифрової автентифікації	45
1.8. Електронний документообіг	50
1.9. Цифрова трансформація міжнародного права	55
1.10. Світова практика використання електронного апостиля	59
1.11. Основні терміни та поняття	64

Розділ ІІ

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО АПОСТИЛЯ	69
2.1. Гаазька конвенція	69
2.2. Гаазька конференція з міжнародного приватного права (НССН)	73
2.3. Програма e-APP	78
2.4. QR-перевірка електронного апостиля	83
2.5. Електронний реєстр апостилів	87
2.6. Перевірка цифрової автентичності	92
2.7. Електронні печатки	97
2.8. Електронний підпис	101
2.9. Транскордонне визнання електронних документів	107
2.10. Практика держав – учасниць Конвенції	112

Розділ III

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ	117
3.1. Конституція України.....	117
3.2. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг».....	121
3.3. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги».....	126
3.4. Закон України «Про міжнародне приватне право».....	132
3.5. Закон України «Про адміністративну процедуру».....	137
3.6. Постанови Кабінету Міністрів України.....	142
3.7. Накази Міністерства юстиції України.....	147
3.8. Накази Міністерства освіти і науки України.....	152
3.9. Практика застосування законодавства.....	157
3.10. Перспективи розвитку законодавства.....	163

Розділ IV

РЕГЛАМЕНТ eIDAS І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ	168
4.1. Загальна характеристика Регламенту eIDAS.....	168
4.2. Кваліфікований електронний підпис.....	172
4.3. Кваліфікована електронна печатка.....	177
4.4. Електронна позначка часу (Timestamp).....	182
4.5. Послуги електронної рекомендованої доставки.....	187
4.6. Довірчі списки.....	192
4.7. Взаємне визнання електронних довірчих послуг.....	196
4.8. Практика держав Європейського Союзу.....	201
4.9. Гармонізація українського законодавства.....	206
4.10. Перспективи інтеграції України до єдиного цифрового простору ЄС.....	211

Розділ V

ЕЛЕКТРОННИЙ АПОСТИЛЬ В УКРАЇНІ	216
5.1. Органи, уповноважені проставляти електронний апостиль.....	216
5.2. Документи, що підлягають апостилюванню.....	218
5.3. Освітні документи.....	220
5.4. Нотаріальні документи.....	222
5.5. Судові документи.....	223
5.6. Документи органів державної реєстрації актів цивільного стану.....	224
5.7. Архівні документи.....	226

5.8. Документи юридичних осіб	227
5.9. Перевірка справжності електронного апостиля.....	229
5.10. Типові помилки під час оформлення	230

Розділ VI

ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ	233
6.1. Допустимість електронних документів	233
6.2. Оцінка електронних доказів.....	234
6.3. Іноземні електронні документи	235
6.4. Апостильовані документи	236
6.5. Кваліфікований електронний підпис.....	238
6.6. Електронні печатки	239
6.7. Судова експертиза електронних документів	240
6.8. Доказова сила електронних документів.....	242
6.9. Правові висновки Верховного Суду.....	243
6.10. Узагальнення судової практики	246

Розділ VII

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ	
З ПРАВ ЛЮДИНИ	249
7.1. Право на доступ до суду.....	249
7.2. Електронне правосуддя	250
7.3. Цифрові докази.....	252
7.4. Правова визначеність.....	253
7.5. Захист персональних даних	255
7.6. Принцип пропорційності	256
7.7. Електронна комунікація	257
7.8. Доступність державних електронних сервісів.....	258
7.9. Стандарти справедливого судового розгляду	259
7.10. Значення практики ЄСПЛ для України.....	261

Розділ VIII

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО	
АПОСТИЛЯ	264
8.1. Покрокове отримання електронного апостиля.....	264
8.2. Онлайн-перевірка справжності.....	268
8.3. Використання QR-коду	271
8.4. Використання документів за кордоном.....	274

8.5. Використання в судах України.....	277
8.6. Практика нотаріусів.....	281
8.7. Практика адвокатів	284
8.8. Практика державних органів	288
8.9. Практичні кейси	293
8.10. Типові ситуації застосування електронного апостиля	297
8.11. Типові помилки користувачів	300

Розділ IX

СУДОВА ПРАКТИКА.....	303
9.1. Практика Верховного Суду	303
9.2. Практика апеляційних судів.....	307
9.3. Практика адміністративних судів.....	311
9.4. Практика господарських судів	315
9.5. Практика цивільних судів.....	319
9.6. Практика кримінальних судів	324
9.7. Нотаріальна практика	329
9.8. Судова експертиза електронних документів	334
9.9. Узагальнення судової практики	339
9.10. Практичні рекомендації.....	346

Розділ X

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК	356
10.1. Покроковий алгоритм використання електронного апостиля	356
10.2. Алгоритм перевірки автентичності електронного документа	359
10.3. Зразки процесуальних документів	363
10.4. Чекліст адвоката.....	367
10.5. Чекліст нотаріуса	369
10.6. Чекліст судді.....	372
10.7. Порівняльні таблиці.....	375
10.8. Типові помилки та способи їх усунення.....	379
10.9. Відповіді на поширені запитання (FAQ)	383

ДОДАТКИ

Електронний апостиль. Практичне застосування міжнародних е-документів в Україні.....	388
Додаток 1	
Текст Гаазької конвенції 1961 року	389

Додаток 2	
Документи НССН щодо програми e-APP (Electronic Apostille Programme).....	392
Додаток 3	
Витяги із законодавства України	396
Додаток 4	
Витяги з Регламенту eIDAS.....	399
Додаток 5	
Добірка правових позицій Верховного Суду	403
Додаток 6	
Добірка рішень Європейського суду з прав людини.....	405
Додаток 7	
Практичні алгоритми	407
Додаток 8	
Зразки заяв, клопотань і процесуальних документів.....	411
Додаток 9	
Глосарій основних термінів	415
Використані джерела.....	420
Висновки.....	423

Виробничо-практичне і наукове видання

Гайворонський Руслан Володимирович

**ЕЛЕКТРОННИЙ АПОСТИЛЬ:
ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ
МІЖНАРОДНИХ Е-ДОКУМЕНТІВ
В УКРАЇНІ**

Науково-практичний посібник

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 14.08.2026. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 25. Обл.-вид. арк. 16. Тираж 100 пр. Зам. № 731

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт Плюс»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
Тел. (097) 445-07-79
Вебсайт: <https://promart.in.ua>
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8388 від 16.07.2025

Перейти на сайт →